दोलखा जिल्लाको तामाकोशी क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत

नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तहको

नेपाली विषयको दसौं पत्रको ५० पूर्णाङ्कको

लोकसाहित्य प्रयोजनका

लागि प्रस्तुत

अध्ययनपत्र

शोधकर्ता

बाबुराम के.सी.(प्राइभेट)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर

काठमाण्डौं

२०७४

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत अध्ययनपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारिएको हो । यो अध्ययनपत्र मैले मेरा अध्ययनपत्र निर्देशक आदरणीय गुरु प्रा. डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । उहाँवाट अमुल्य सुझाव र सल्लाहका साथै लोकसाहित्य सम्बन्धी सामाग्रीहरू प्राप्त नभएका भए मेरो अध्ययन कार्यले पूर्णता पाउने थिएन । अतः मैले यस अध्ययनपत्रमा पाएको सल्लाह र सहयोगका निम्ति श्रद्धेय गुरुप्रती हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । मलाई दोलखा जिल्लाको तामाकोशी क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतहरूको अध्ययन शीर्षकमा अध्ययनपत्र लेख्न अनुमति दिई प्रेरित गर्नु हुने नेपाली केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा.खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलप्रति विनम्र कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

अध्ययनपत्र पुरा गर्न प्रेरित गरी महत्वपूर्ण समय प्रदान गर्नुहुने दोलखा जिल्ला तामाकोशी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने पुष्करनाथ पोखरेल, ढुण्डीराज पोखरेल, यादवप्रसाद पोखरेल, उद्धवप्रसाद पोखरेल, हरिबहादुर पोखरेल, बालाचन्द्र पोखरेल, गुप्तेश्वर मा.वि.का सहायक प्र.अ. रामकृष्ण योगी, शुसिला योगी, सविना योगी, कल्पना खड्का, वर्षना पोखरेल, सम्झना पोखरेल, मनिता पोखरेल रोनिशा पोखरेल, खिन्तबहादुर खड्का, नारायणी ढुङ्गाना र संचिता पोखरेल जस्ता व्यक्तित्वहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । निरन्तररुपमा आवश्यक सामाग्री, सुझाव, सल्लाह र कम्पयूटर प्रिन्ट गरी सहयोग गर्नु हुने काका विष्णुप्रसाद पोखरेल, पर्शुराम अधिकारी र भाई हरिशंकर पोखरेलप्रति विशेष धन्यवाद प्रकट गर्दछु । अध्ययनपत्र लेख्ने क्रममा विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग पुर्‍याउने मेरी धर्मपत्नी उर्मिला कुमारी के.सी.लाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा यो अध्ययनपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति त्रिभुवन विश्व विद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति २०७४ साल १२ महिना २५ गते

बाबुराम के.सी.(प्राइभेट)
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

विषय सूची

पहिलो परिच्छेद

अध्ययनपत्रको परिचय

विषय **पृष्ठ**

१.१ विषय परिचय १

१.२ समस्या कथन २

१.३ अध्ययनको उद्देश्य २

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.५ अध्ययनको औचित्य ४

१.६ अध्ययनको सीमाङ्कन ४

१.७ शोधविधि ५

१.७.१ सामाग्री संकलन विधि ५

१.७.२ अध्ययन विश्लेषण ढाँचा ५

१.८ अध्ययन पत्रको रूपरेखा ५

दोस्रो परिच्छेद

दोलखा जिल्ला र तामाकोशी क्षेत्रको परिचय

२.१ दोलखा जिल्लाको परिचय ६

२.१.१ भौगोलिक स्थिति र नामाकरण ८

२.१.२ सिमाना ८

२.१.३ नदीनाला, ताल र पोखरी ८

२.१.४ हावापानी ८

२.२ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि ८

२.३ सामाजिक- साँस्कृतिक जीवन १२

२.४ धार्मिक परम्परा र चाडपर्व १३

तामाकोशी क्षेत्रको परिचय

२.५ भौगोलिक परिचय १४

२.५.१ ऐतहासिक पृष्ठभूमि १४

२.५.२ भौगोलिक स्थिति र सीमाना १५

२.५.३ धरातलीय स्वरूप १५

२.५.४ हावापानी १५

२.५.५ सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अवस्था १५

२.५.६ जातजाती र भाषा १६

२.५.७ पेशा १६

२.५.८ चाडपर्व १६

२.५.९ उद्योगधन्दा तथा विकाश निर्माण १६

तेस्रो परिच्छेद

तामाकोशी क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको सङ्कलन

३.१ संस्कार गीत

३.१.१ रत्यौली गीत १८

३.१.२ वालुन गीत १९

३.२ श्रम गीत

३.२.१ घाँसे गीत २०

३.२.२. मेला गीत २१

३.३ पर्व गीत

३.३.१.तीज गीत २२

३.३.२. दशैं गीत २३

३.३.३ दशैं तिहार कोशेली गीत २४

३.३.४ तिहार गीत २६

३.४ बाह्रमासे

३.४.१ विरह गीत २८

३.४.२ चेलीको वेदना ३०

३.५ झ्याउरे गीत

३.५.१ बाल गीत ३१

३.५.२ मालु झलक ३२

३.५.३ हाम्रो मालु गाउँ ३३

चौथो परिच्छेद

तामाकोशी क्षेत्रमा प्रचलित लोक गीतको विश्लेषण

४.१ संस्कार गीत

४.१.१ रत्यौली गीत ३४

४.१.२ वालुन गीत ३६

४.२ श्रम गीत

४.२.१ घाँसे गीत ३७

४.२.२. मेला गीत ३८

४.३ पर्व गीत

४.३.१.तीज गीत ४०

४.३.२. दशैं गीत ४१

४.३.३ दशैं तिहार कोशेली गीत ४२

४.३.४ तिहार गीत ४५

४.४ बाह्रमासे

४.४.१ विरह गीत ४६

४.४.२ चेलीको वेदना ४८

४.५ झ्याउरे गीत

४.५.१ बाल गीत ४९

४.५.२ मालु झलक ५१

४.५.३ हाम्रो मालु गाउँ ५२

पाँचौ परिच्छेद

सारांश तथा निष्कर्ष

सारांश ५४

निष्कर्ष ५५

सन्दर्भसामाग्री सूची ५६

सङ्क्षिप्त शब्दसूची

सङ्क्षिप्त रूप	**पूर्ण रूप**
गा.पा.	गाउँपालिका
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
ता.गा.पा.	तामाकोशी गाउँपालिका
प्र.अ.	प्रधान अध्यापक
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
वि.सं.	विक्रम संवत्
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय